

DRAGO BAJT – RUSKI LITERARNI AVANTGARDIZEM (1910-1930)

Ruski F* so predlagali svoje ime: *bodočništvo, bodočniki*.

Gibanje je nastalo, se razvijalo v tesni zvezi z likovno umetnostjo, literarno teorijo formalistične šole, gledališčem, filmom, uporabno umetnostjo in arhitekturo

Imela je svoje skupine, ki so še pred oktobrsko revolucijo 1917 večinoma že razpadle; vsaka je imela svoje ime in estetska stališča; po 1917 se je F* obnovil v neofuturističnih skupinah in organizacijah in se povezal z drugimi avantgardističnimi skupinami.

ZGODNJI FUTURIZEM 1910-1917

SKUPINE

- **egofuturisti** (Igor Severjanin – veza z dekadenco); pesniško združenje »*EGO*« 1911; izšla je cela vrsta almanahov, naravnani so bili k dekadenci individualizmu
- »*Hylaea*« (bratje Burljuk, Livšic); manifest »*Klofuta javnemu okusu*«; leta 1913 se preimenujejo v **kubofuturiste**
- »**Pesniški mezanin**«; (Vadim Šeršenevič, Rosijanski);
- »**Centrifuga**«; izvira iz neosimbolizma (Pasternak, Asejev, Bobrov)
- »**41°**«; (Zdanevič)
- + **Majakovski, Hlebnikov, Kručonih...**

ESTETSKO-PROGRAMSKA NAČELA

- **Urbanizem**

Naravnost k idejam, temam in oblikam moderne tehnizacije 20. st., šum ulic, rjojenje avtomobilov, mestne luči, nebotičniki...

- **Antitradicionalizem**

Iskanje nove umetnosti, zavračanje Dostojevskega, Puškina, Tolstoja... zaničanje pravopisa, ločil, sintakse, neologizmi, vizualne funkcije, beseda naj bo sama sebi namen...

- **Primitivizem**

V literaturi in slikarstvu; oživi zanimanje za mitologijo, etnografijo, arheologijo... Navezujejo se na oblikovno divjaštvo > raba barbarizmov, podobnost z arabskim, kavkaškim jezikom, jezikovne inovacije, neartikulirana govorica, leksika spolnih tabujev, neestetiziran jezik... Infantilizem postane ustvarjalna metoda

- **Mitični utopizem**

Naravnost je k idealnemu stanju človeške družbe, ki noče ostajati v okvirih modeliranega pesniškega sveta. Poezija naj bi obvladala celotni prostor človeškega univerzuma; utopične vizije, v katerem se mikro- in makro-kozmos poenotita, jezik = zvezdni jezik, abeceda uma; prav prek jezika je mogoča pot k taki utopični realiteti; v središču je znanost > matematični znaki, grafi v poeziji...

PESNIŠKA BESEDA

- Majakovski
- Hlebnikov
- zaumniki (Kručonih, Zdanevič, Terentjev)

Z razvojem lingvistike in literarne teorije se razvija tudi F* poetika > F* beseda = sama sebi namenjena, samozadostna, jezik je rabljen namensko, pesnjenje je delo z besedo, vendar ne kot z znakom, ampak kot z stvarjo, ki ima svojo lastno konstrukcijo!!!

Odklon pri Majakovskem: neologizmi > besede je ustvarjal v skladu z veljavno prakso, vendar so posamični morfemi in leksemi dobivali samostojnejšo vlogo > grafično in semantično so bili poudarjeni, ločeni, osamosvojeni > razbitost verza na dele, razdiranje sintakse do osnovnih pomenov zvršenih sintagm > novi pomeni

Odklon pri Hlebnikovu: načelna sprememba povezav > jezikovna neologizacija, stvarjenje novega jezika; on zavrača besedo vsakdanjega sporazumevalnega jezika > zvezdni jezik, ki ima veliko sporazumevalno vlogo

Odklon pri zaumnikih: jezik je onkraj razumskih in logičnih jezikovnih kategorij, zato ni družbeno dejstvo > nima komunikativne funkcije, ker je individualni jezik čistih čustev > gre za radikalne oblike jezika

FUTURIZEM IN LIKOVNA UMETNOST

Večina F* se je ukvarjala z likovno umetnostjo > odnosi med obliko, barvo in površino so isti kot odnosi v jeziku > spremenijo se razmerja med stvarmi, prikazovanje predmetov z različnih zornih kotov, predmetni svet je razsekan in na novo sestavljen, načelo montaže v sliki...

FUTURISTIČNO GLEDALIŠČE

Hlebnikov, Majakovski – v tragediji »*Vladimir Majakovski*« igra samega sebe > na oder so prenesen slike iz notranjosti, iz občutij, misli, ekspresij...; vrh predstavlja futuristična opera »*Zmaga nad soncem*«, 1913.

Parodija, cinizem, posmeh, sarkazem...

POZNI FUTURIZEM 1918-1930

Ruski futurizem je razdeljen na:

- **analitična razvojna stopnja od 1910** (razkroj in redukcija um. teksta v gole elementarne enote, znake... ki dobivajo avtonomen pomen in izgubljajo znakovno naravo > likovni, grafični, tipografski, glasovni zaum) > *skrajnji estetizem*
- **sintetična analitična raven od 1923** (pesniška beseda kot materialni izdelek se spremeni v stvar za družbeno koristno rabo) > *estetski univerzalizem*

SKUPINE

»**Futuristični časopis**«, 1918 (Burljuk, Kamenski, Majakovski)

časopis »**Umetnost komune**«, 1918: društvo »IZA«, »Odsek za upodabljačo umetnost«

skupina »**Ustvarjanje**«, 1920 (Vladivostok)

Levi umetniki se v Moskvi združijo v skupini »**Lef**«, 1922-25

»**Mapp**«, 1924 (Moskovska zveza proletarskih pisateljev)

»**Jugo-Lef**«, 1924 – najmočnejša skupina, ki je izšla iz Mapp-a

Iz odpadnikov Lefa se je 1929 oblikovala »**Ref**« (revolucionarna fronta umetnosti)

»**Rapp**«, 1930 (Majakovski prestopi sem – konec futurizma)

V vseh teh skupinah so delovali tudi časopisi, glavni vodja in idejni programator pa je bil vse skozi Majakovski.

F* so bili edino avantgardistično gibanje, ki je vztrajalo tudi v novem družbeno-ekonomskem in političnem redu, čeprav z drugim imenom (lefovci). Trudili so se, da bi poezijo približali novi revolucionarni stvarnosti. Po 1917 so se literarnemu delu posvečali predvsem kot stvari. Vsako umetniško delo je imelo neko učinkovitost v družbi in kulturi. Umetniški objekt je rezultat delovnega postopka > umetnina kot materialni izdelek!!!, vendar z estetsko namembnostjo!!!

ZVRSTI

- zgodnji F* označuje po večini lirika
- grafična podoba pesmi > besedno-likovni konglomerat
- mešanje lirike, proze in dramatike
- publicistični žanri (esej, članek)
- reklamna gesla
- v zadnji fazi F* se žanri povezujejo s proletarsko tematiko in utilitarnostjo
- postopki montaže > proza: dokument, zapis, pismo...
- dokumentarnost je sredstvo, da se obnovi estetsko učinkovanje literature

KONSTRUKTIVIZEM

- je rusko lit. gibanje, zraslo je iz likovnega avantgardizma med 1. sv. vojno
- organizirano se je začel v »**Društvu mladih umetnikov**« = »**Obmoh**« > obmohovci po 1920
- 1920: »**Realistični manifest**«
- konstruktivisti so imeli kasneje več časopisov, programskih knjig, delovali so tudi v gledališču, bili so proizvodni umetniki, delali plakate, knjižne opreme..., bili so fotografi in filmarji...
- revija »**Stvar**« > umetniška načela: nasprotujejo umetnosti kot okrasu, zagovarjajo ustvarjanje novih stvari, konstr. umetnik je sodelavec znanstvenika; umetnost je povezana s preobrazbo družbe
- med oblikovna načela spadajo: pripovednost, epika, jasnost, strnjjenost, hitrost, organiziranost ritma
- vsebinska načela: kolektivizem, mladost, zdravje, sklicevanje na tehniko (vodilno vlogo v literaturi imajo pomensko-smiselne sestavine v tekstu) > konstruktivistično ustvarjanje dobi značilnosti tehniške prakse in znanstvene teorije
- lepota je samo tehnično-matematična kategorija
- »**Deklaracija LCK**«
- verz in proza: važna je obnova verza > tonični verz = taktovik, verzni eksperiment, verz – namenjen zvočni interpretaciji, montaža fotografij, risb, formul; konstruktivistični verz je omogočil vpeljevanje proznih besedil v poezijo...

ABSURDIZEM

- dejavnost skupine »**Oberiu**« 1927, Leningrad > program »**Levo krilo**« (Vvedenski, Harm) + (Zaborocki, Bahtelev, Levin)
- oberiujevcem so bili pesniki, prozaiki, gledališki in filmski ustvarjalci (literarni, likovni, filmski in gledališki odsek)
- gledališče skupine je »**Radiks**«, 1926
- zadnji gledališko-glasbeni večer priredijo 1930 > konec
- poetika: razglašali so se za akademijo levih klasikov, iskali so novo občutje sveta in nov način obravnavanja stvari na področju besede, filma, in igre > predmet oberiutske umetnosti je brez stare literarne pozlačenosti – umetnost se prikazuje z matematično natančnostjo, v poeziji predmet je postavljen nasproti tradicionalni liričnosti, nagibajo se k epičnosti > tehnika otroške literature (pomenski premiki niso racionalno motivirani), razkosana, razkrojena fabula, svobodno asociiranje...
- absurдни nesmisel se v končni fazi spreminja v protismisel logičnega sveta (konci pripovedi so mehanični sklep, ki prikazuje svet kot kaos, verigo nasilnih in brutalnih smrti, svet kot mešanico bolnega in zdravega)

RUSKI AVANTGARDIZEM

- je literarno-zgodovinsko obdobje v 1/3 20. st., v katerem deluje več gibanj z različnimi filozofskimi osnovami.
- stilna različnost
- ima jasno ideologijo s programom na temelju spora z družbo in kulturo
- narava gibanja je organizirana, bojevniška, kolektivna
- časovni okvir: futurizem > konstruktivizem > neofuturizem (lefovci): 1910-1930